

Старший науковий співробітник «Музею Заповіту Т. Г. Шевченка» Наталія Павлик стверджує: «...на 1845 рік поет бажав бути похованим «серед степу широкого», де “лани широкополі” – тобто на лівому, на середину ХІХ ст. степовому березі Дніпра на Переяславщині» [3, с. 13]. Ми вважаємо, що така думка має право на існування.

Відомий літературний критик Іван Дзюба дав знакову оцінку значення вірша «Заповіт» для суспільної свідомості нашого народу : «Ще не так давно «Заповіт» знав напам'ять чи не кожен українець. Він був нашим неофіційним гімном, що всіх об'єднував у національному болю, в національній надії, в національному обов'язку». [1, с. 315]. Ми зробимо сміливе припущення, що ця вікопомна поезія залишиться для нашого народу такою і надалі.

Література:

1. Дзюба Іван. Тарас Шевченко. – Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2005. 704 с.
2. Козачковський А. О. Із спогадів про Т. Г. Шевченка. «Я дуже щиро Вас люблю...»: Шевченко у розповідях сучасників / упоряд., передм., прим. О. В. Ковалевського. Харків : Прапор, 2004. 352 с.
3. Павлик Н. Твір Т. Г. Шевченка «Як умру, то поховайте...»: Переяславські заповіді ...: Сіверянський літопис. 2021. № 3 (159). 177 с
4. Шевченко Т. Г. Кобзар. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 960 с.
5. Шевченківський словник. У двох томах. Київ, 1976. Т. 1. 416 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-270-1-15>

ПОДВИЖНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ТРИПОЛЬСЬКОГО У СПРАВІ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПАМ'ЯТОК ВОЛИНСЬКОЇ СТАРОВИНИ

Кушпетюк О. І.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму

Луцького інституту розвитку людини Університету «України»

м. Луцьк, Волинська область, Україна

При вивченні краєзнавчих досліджень Волині кінця ХІХ – початку ХХ ст. цікавою для нас є спадщина Миколи Миколайовича Трипольського – відомого краєзнавця, музеєзнавця, громадського, освітнього діяча, священика.

Народився М. Трипольський 1847 року в с. Рожеві Київської губернії у родині священика. Освіту здобував у Києво-Подільському духовному училищі, Київській духовній семінарії та Київській духовній академії, після закінчення якої залишився на викладацькі роботи. У 1872 році М. Трипольський подав клопотання про переведення його на службу до м. Житомира, з яким був пов'язаний найбільш плідний період його діяльності. Протягом майже 40-річної служби він обіймав посади викладача Житомирської прогімназії, Маріїнської жіночої гімназії, був членом Волинської єпархіальної училищної ради, ін. [1, с. 249–250].

Поряд з професійною та громадською діяльністю М. Трипольський займався науковою роботою, зокрема в царині церковної історії та краєзнавства. У 1878 році він захищає дисертацію на ступінь магістра богослов'я «Уніатський митрополит Іпатій Потій та його проповідницька діяльність» [6, с. 47].

Активна громадська діяльність, збереження і популяризація пам'яток волинської старовини в подальшому визначили зміст його життя. Саме М. Трипольський стає одним із організаторів створення у 1893 році Волинського єпархіального давньосховища та заснованого при ньому Волинського церковно-археологічного товариства [3, с. 3–4]. Діяльність цих двох установ, які функціонували як єдина організаційна структура, підпорядковувалася справі збору та вивчення історичних пам'яток краю. М. Трипольський ввійшов до складу розпорядчого комітету, який відігравав керівну роль у діяльності товариства та давньосховища.

Спочатку давньосховище розташовувалося у колишній церкві при архієрейському будинку, частково пристосованій під музей [3, с. 3]. У 1894 році Волинське церковно-археологічне товариство розпочало будівництво спеціального приміщення для музею і бібліотеки по вулиці Вільській на земельній ділянці, що належала Преображенському кафедральному собору. М. Трипольський, як настоятель цього собору, керував будівництвом. Через нестачу коштів музей переїхав у власне приміщення лише на початку ХХ ст. [6, с. 47]

Популяризації пам'яток старовини, що зберігалися в давньосховищі, сприяла видавнича діяльність Волинського церковно-археологічного товариства, за статутом якого передбачалося видання власного щорічника наукових праць. М. Трипольський активно долучився до підготовки та редакції збірника. Перший випуск якого побачив світ у 1896 р., другий – 1900 р.

У цих збірниках містилися волинознавчі розвідки М. Трипольського. В першому випуску – з'явилася праця «Дерманский архимандрит Мелетий Смотрицкий, его сочинения и надгробная надпись на его могиле в Дермане» [3, с. 1–7]. В цій праці М. Трипольський, ґрунтуючись на колекціях єпархіального давньосховища, висвітлив життєпис Мелетія

Смотрицького – архімандрита відомого у минулому Дерманського монастиря.

Дослідник також приділяв багато часу вивченню волинських рукописних Євангелій. У його власній збірці знаходилося Євангеліє 1571 року, яке він назвав «Волинським». М. Трипольський описує та аналізує рукопис, публікує великі фрагменти тексту, порівнюючи його з текстом Пересопницького Євангелія 1565–1571 років, вважаючи, що Євангеліє 1571 року було списком відомого Пересопницького рукопису, однак його не можна вважати копією Пересопницького [9, с. 107].

Цінність праці підкреслював О. Назаревський, який описував рукопис під час проведення 21–26 жовтня 1910 року «Наукової експедиції-семінару» під керівництвом професора Київського університету В. Перетца [10, с. 47–51]. Стаття М. Трипольського «Волинское рукописное Евангелие XVI века» [4, с. 1–114] отримала також високу оцінку вітчизняного науковця, дослідника минулого Волині, секретаря-діловода Київської археографічної комісії Ореста Левицького. Він зазначив, що М. Трипольський зміг довести, що текст цього твору староукраїнською мовою не є копією якогось іншого Євангелія, а «являє у багатьох відношеннях оригінальну редакцію. З цим висновком, напевно, погодиться всякий, хто уважно прочитає паралельно надруковані о. Трипольським цілі розділи із обох Євангелій. У всякому випадку тепер, з обнародуванням тексту Волинського Євангелія, можливе всестороннє наукове його дослідження, чим, звичайно, і скористаються учені спеціалісти. А за шановним о. протоієреєм Трипольським назавжди залишиться заслуга першого відкриття вченому світу цього дорогоцінного рукопису, збереження його від загрози знищення в руках неосвічених людей і, нарешті, першого наукового його опису» [8, с. 97].

Однак не всі праці М. Трипольського знайшли такий схвальний відгук. Справедливій критиці було піддано його дослідження про історію Почаївського монастиря та міста Житомира. В першому випадку в праці «Документы, относящиеся к древней истории православного Почаевского монастыря Волини» [3, с. 1–9] автор сприйняв за оригінальні літописні уривки і документальні акти нібито XIII–XV ст. невідомо ким грубо сфальсифіковані документи, що містилися у експозиції єпархіального давньосховища. На основі цих документів він подав неправдоподібну версію появи цієї православної святині. В іншій статті «Исторические сведения о городе Житомире Волинской губернии» [4, с. 49–116] М. Трипольський, описав минуле міста Житомира із значними фактологічними помилками. Це, звичайно, не могло пройти повз увагу серйозних наукових кіл [2, с. 59; 8, с. 106–108].

З початку XX ст. випуск збірників припиняється. У 1900 році у м. Житомирі на історичну арену краю вийшло Товариство дослідників Волині, якому судилося піднести краєзнавство регіону на якісно новий

щабель. М. Трипольський став біля його витоків та входив до складу його історичної секції. 1901 року при Товаристві з'являється музейний заклад, основу якого склали збірки музею при Житомирській публічній бібліотеці. А у 1913 році на його базі був відкритий Волинський центральний музей [7, с. 156].

Отже, завдяки своїй активній подвижницькій праці в краєзнавчих осередках Волині та публікації волинознавчих досліджень М. Трипольський, не дивлячись на певні упущення, по праву належить до тих авторів, які полишили після себе цікаві й цінні дослідження з історії Волині. Він прагнув ознайомити представників різних верств тодішнього суспільства з історією краю, його визначними особистостями та привернути увагу громадськості до справи збереження волинських старожитностей.

Література:

1. Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Правобережної України XIX – на початку XX ст.: Становлення. Історіографія. Біобібліографія. Хмельницький : Доля, 1993. 256 с.
2. Беляшевский Н. [Рецензия]. *Киевская Старина*. 1896. № 11. С. 52–61. Рец. на Волинский историко-археологический сборник. Издание распорядительного комитета Волинского Церковно-Археологического Общества. Почаев-Житомир, 1896. Вып. 1. 244 с.
3. Волинский историко-археологический сборник. Издание распорядительного комитета Волинского Церковно-Археологического Общества. Почаев : Типография Почаевской Успенской Лавры; Житомир: Типо-литография М. Денемана, 1896. Вып. 1. 244 с.
4. Волинский историко-археологический сборник. Издание распорядительного комитета Волинского Церковно-Археологического Общества. Житомир : Типо-литография М. Денемана, 1900. Вып. 2. 287 с.
5. Гаврилюк С.В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.): монографія. 2-ге вид. доп. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 536 с.
6. Костриця М. Волинське церковно-археологічне товариство та його роль у розвитку краєзнавства. *Краєзнавство*. 2005. № 1. С. 43–51.
7. Кушпетюк О. 150 років з часу заснування першого музею Волині. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк: Вид-во СНУ, 2015. Вип. № 7 (308). С.156–162.
8. Левицкий О. [Рецензия]. *Киевская Старина*. 1901. № 11. С. 95–109. Рец. на Волинский историко-археологический сборник. Издание распорядительного комитета Волинского Церковно-Археологического Общества. Житомир, 1900. Вып. 2. 287 с.

9. Міщук С. Рукописно-книжкова спадщина Волині у другій половині XIX – 30-х рр. XX ст.: дослідження, опис, доля. *Волинські історичні записки* : зб. наук. праць. 2008. Т.1. С. 105–116.
10. Перетц В. Н. Отчёт об экскурсии семинария русской филологии в Житомир 21-26 октября 1910 года. Киев : Типография Императорского Университета св. Владимира, 1911. С. 47–51.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-270-1-16>

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВЦЯ МИКОЛИ АНДРІЙОВИЧА МАРКЕВИЧА

Левдер А. І.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри історії

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янука

м. Рівне, Україна

Микола Андрійович Маркевич народився 7 лютого 1804 року у с. Дунаєць Глухівського повіту Чернігівської губернії (тепер Глухівського району Сумської області) у небагатій дворянській сім'ї, яка походила з давнього козацько-старшинського роду Марковичів-Маркевичів. Його дитинство пройшло у Сокиринцях, Рудівці й Турівці. У 4 роки він уже вмів читати й писати українською, російською, німецькою та французькою мовами. Здобув освіту у приватному пансіоні у с. Лапинці Прилуцького повіту 1814–1817 рр. та Санкт-Петербурзькому благородному пансіоні Головного педагогічного інституту 1817–1820 рр. Під час навчання в пансіоні здобув музичну освіту.

З 1820 р. служив в армії, де познайомився з майбутніми діячами декабристського руху С. Волконським, В. Кюхельбекером, П. Пестелем, К. Рилевим. Спілкувався з відомим літературними діячами: Є. Гребінкою, Г. Квіткою-Основ'яненком, Є. Баратинським, А. Дельвігом, О. Пушкіним. Ці знайомства надихнули М. Маркевича до написання перших поезій, виконаних у дусі канонів класицизму, а також перекладів романтичних поезій Дж.-Г. Байрона та Ф. Шиллера. Перший вірш М. Маркевича був опублікований 1820 року В. Жуковським у журналі «Невський зритель». На той час Микола був юнкером